

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (първи състав)

23 януари 2019 година *

„Преюдициално запитване — Държавни помощи — Съществуващи помощи и нови помощи —
Квалифициране — Регламент (ЕО) № 659/1999 — Член 1, буква б), подточки iv) и v) —
Принципи на правна сигурност и на защита на оправданите правни очаквания —
Приложимост — Субсидии, отпуснати преди либерализирането на пазар, който първоначално е
бил затворен за конкуренция — Иск за обезщетение за вреди, предявен срещу държавата членка
от конкурент на дружеството получател“

По дело C-387/17

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Corte suprema di
cassazione (Върховен касационен съд, Италия) с акт от 10 април 2017 г., постъпил в Съда на
28 юни 2017 г., в рамките на производство по дело

Presidenza del Consiglio dei Ministri

срещу

Fallimento Traghetti del Mediterraneo SpA,

СЪДЪТ (първи състав),

състоящ се от: R. Silva de Lapuerta, заместник-председател на Съда, изпълняващ функцията на
председател на първи състав, Ал. Арабаджиев (докладчик), E. Regan, C. G. Fernlund и S. Rodin,
съдии,

генерален адвокат: N. Wahl,

секретар: R. Schiano, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 7 юни
2018 г.,

като има предвид становищата, представени:

- за Fallimento Traghetti del Mediterraneo SpA, от M. Contaldi, P. Canepa, V. Roppo и S. Sardano,
avvocati,
- за италианското правителство, от G. Palmieri, в качеството на представител, подпомагана от
G. De Bellis, avvocato dello Stato,

* Език на производството: италиански.

- за френското правителство, от J. Bousin, както и от P. Dodeller, D. Colas и R. Coesme, в качеството на представители,
- за Европейската комисия, от P. Stancanelli и D. Recchia, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 13 септември 2018 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 1, буква б), подточки iv) и v) от Регламент (ЕО) № 659/1999 на Съвета от 22 март 1999 година за установяване на подробни правила за прилагането на член [108 ДФЕС] (ОВ L 83, 1999 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 41), на член 93, параграф 3 от Договора за ЕИО (след изменения член 88, параграф 3 ЕО, а понастоящем член 108, параграф 3 ДФЕС), както и на принципите на правна сигурност и на защита на оправданите правни очаквания.
- 2 Запитването е отправено в рамките на производство, страни по което са Presidenza del Consiglio dei Ministri (кабинет на министър-председателя, Италия) и Fallimento Traghetti del Mediterraneo SpA (наричано по-нататък „FTDM“) по повод искане за обезщетение за вреди, претърпени от това дружество, поради отпускането в периода 1976—1980 г. на субсидии на Tirrenia di Navigazione SpA (наричано по-нататък „Tirrenia“) — конкурентно предприятие на FTDM.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Член 1 от Регламент № 659/1999 е озаглавен „Определения“ и е гласял:

„За целите на настоящия регламент:

[...]

- б) „съществуваща помощ“ означава:

[...]

iv) помощ, която се счита за съществуваща съгласно член 15;

v) помощ, която се счита за съществуваща помощ поради това че може да се установи, че в момента на въвеждането ѝ в действие не е представлявала помощ и в следствие е станала помощ поради еволюцията на Общия пазар и без да е била изменяна от държавата членка. Когато определени мерки са станали помощ след либерализирането на дадена дейност от правото на Общността, такива мерки не се считат за съществуваща помощ след датата, определена за либерализиране;

[...]“.

4 Озаглавеният „Давностни срокове за възстановяване на помощта“ член 15 от посочения регламент е предвиждал:

„1. Правомощията на Комисията за възстановяване на помощ са предмет на давностен срок от десет години.

2. Давностният срок започва да тече в деня, в който неправомерната помощ е предоставена на получателя, било като индивидуална помощ или като помощ по схема за помощ. Всяко действие, предприето от Комисията или от дадена държава членка, която действа по искане на Комисията, по отношение на неправомерната помощ, прекъсва давностния срок. От всяко прекъсване тече нов срок. Давностният срок спира да тече, докато решението на Комисията е предмет на производство, висящо пред Съда на Европейските общности.

3. Всяка помощ, по отношение на която давностният срок е изтекъл, се счита за съществуваща помощ“.

Италианското право

5 Разглежданите в главното производство субсидии са отпуснати на конкурентното на FTDM корабоплавателно предприятие Tirrenia по силата на legge n. 684 — Ristrutturazione dei servizi marittimi di preminente interesse nazionale (Закон № 684 за реструктуриране на морските услуги с голямо национално значение) от 20 декември 1974 г. (GURI № 336 от 24 декември 1974 г., наричан по-нататък „Закон № 684“).

6 Член 7 от Закон № 684 предвижда следното:

„Министърът на търговския флот има право да отпуска субсидии, предназначени за предоставянето на посочените в предходния член услуги, посредством сключването на годишни споразумения ad hoc, съгласувано с министрите на финансите и на държавните участия.

Посочените в предходната алинея субсидии трябва да гарантират за период от три години управлението на услугите при условия на икономическо равновесие. Тези субсидии се определят предварително въз основа на нетните приходи, амортизационните отчисления, експлоатационните разходи, оперативните разходи и финансовите разходи.

[...]“.

7 Член 8 от Закон № 684 гласи:

„С посочените в член 1, буква в) услуги за превоз от и към големите и малките острови, както и с евентуално необходимите от техническа и икономическа гледна точка продължения на линиите трябва да се осигури спазване на изискванията, свързани с икономическото и социалното развитие на съответните области, и особено на Медзоджорно.

Поради това министърът на търговския флот има право да отпуска субсидии, предназначени за предоставянето на посочените услуги, посредством сключване на споразумение ad hoc за срок от двадесет години, съгласувано с министрите на финансите и на държавните участия“.

8 Съгласно член 9 от Закон № 684:

„Предвиденото в предходния член споразумение трябва да посочва:

1) списък на линиите, които трябва да бъдат обслужвани;

- 2) честотата на превозите по тези линии;
- 3) видовете плавателни съдове, които да обслужват тези линии;
- 4) субсидията, която трябва да се определи в зависимост от нетните приходи, амортизационните отчисления, експлоатационните разходи, оперативните разходи и финансовите разходи.

Всяка година до 30 юни подлежащата на изплащане за същата година субсидия се актуализира, ако през предходната година поне един от посочените в споразумението икономически показатели е претърпял изменения, надвишаващи една двадесета от стойността, която е била взета предвид за същата позиция при определянето на предходната субсидия“.

- 9 Член 18 от Закон № 684 гласи:

„Финансовите средства, необходими за прилагането на настоящия закон, се покриват до сумата от 93 милиарда лири със средствата, които вече са вписани в глава 3061 от разходната част на проектобюджета на Министерството на търговския флот за 1975 г., и с тези, които ще бъдат вписани в съответните глави за следващите финансови години“.

- 10 Член 19 от Закон № 684 гласи следното:

„До одобряването на предвидените в този закон споразумения министърът на търговския флот, съгласувано с министъра на финансите, изплаща на разсрочени месечни вноски авансови суми, чийто общ размер не може да надвишава [деветдесет] процента от посочената в член 18 обща сума“.

- 11 В член 7 от Указ № 501 на президента на Италианската република от 1 юни 1979 г. (GURI № 285 от 18 октомври 1979 г.), приет за целите на прилагането на Закон № 684, се уточнява, че авансовите суми по член 19 от посочения закон се изплащат на дружествата, предоставящи услуги с голямо национално значение, до датата на регистрацията от Corte dei conti (Сметна палата, Италия) на актовете за сключване на новите споразумения.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

- 12 Както става ясно от решенията от 13 юни 2006 г., Traghetti del Mediterraneo (C-173/03, EU:C:2006:391), и от 10 юни 2010 г., Fallimento Traghetti del Mediterraneo (C-140/09, EU:C:2010:335), FTDM и Tirrenia са две предприятия за морски транспорт, които през седемдесетте години осъществяват редовна връзка по море между континентална Италия и островите Сардиния и Сицилия.
- 13 През 1981 г. FTDM предявява иск срещу Tirrenia пред Tribunale di Napoli (Първоинстанционен съд Неапол, Италия), за да му бъде присъдено обезщетение за вредите, които твърди, че е претърпяло в резултат на политиката на ниски цени, водена от последното между 1976 г. и 1980 г. FTDM твърди, че Tirrenia злоупотребявало с господстващото си положение на съответния пазар, като благодарение на изплащането държавни субсидии в нарушение на правото на Съюза, прилагало тарифи, много по-ниски от себестойността на услугата.
- 14 Искът на FTDM е отхвърлен с решение от 26 май 1993 г. на Tribunale di Napoli (Първоинстанционен съд Неапол), потвърдено от Corte d'appello di Napoli (Апелативен съд Неапол, Италия) с решение от 13 декември 1996 г.

- 15 Подадената от синдика на FTDM жалба срещу това съдебно решение — междуременно спрямо дружеството е образувано производство по несъстоятелност — е отхвърлена с решение на Corte suprema di cassazione (Върховен касационен съд, Италия) от 19 април 2000 г., който по-конкретно отказва да удовлетвори искането на жалбоподателя на Съда да бъдат поставени въпроси относно съвместимостта на Закон № 684 с правото на Съюза, с мотива че решението, възприетото от съдиите, решило спора по същество, е съобразено с приложимите разпоредби и е в съответствие с практиката на Съда.
- 16 На 15 април 2002 г. синдикът на FTDM предявява пред Tribunale di Genova (Първоинстанционен съд Генуа, Италия) иск срещу италианската държава, за да се установи нейната отговорност на различни основания: в законодателното ѝ качество — тъй като на основание Закон № 684 е предоставила помощи, несъвместими с Договора за ЕИО; в правораздавателното ѝ качество — тъй като посредством решение на Corte suprema di cassazione (Върховен касационен съд) от 19 април 2000 г. не е изпълнила задължението да сезира Съда с преюдициални въпроси относно съответствието на Закон № 684 с правото на Съюза; и на последно място — в административното ѝ качество, тъй като не е уведомила Corte suprema di cassazione (Върховен касационен съд) за започването на производство за установяване на неизпълнение на задължения пред Европейската комисия във връзка с този закон, като по този начин не е изпълнила задълженията за лоялно сътрудничество с европейските институции.
- 17 В исковата си молба FTDM иска италианската държава да бъде осъдена да му заплати сумата 9 240 000 EUR като обезщетение за претърпените от него вреди.
- 18 На 14 април 2003 г. Tribunale di Genova (Първоинстанционен съд Генуа) отправя до Съда преюдициално запитване. По това запитване е постановено решение от 13 юни 2006 г., *Traghetti del Mediterraneo* (C-173/03, EU:C:2006:391).
- 19 След постановяването на това решение Tribunale di Genova (Първоинстанционен съд Генуа) установява с решение от 27 февруари 2009 г. „наличието на допуснатата от държавата като съдебна власт незаконосъобразност“ и с отделно определение разпорежда продължаване на производството, за да бъде произнесено решение по искането за обезщетение за вредите, резултат от тази незаконосъобразност. Именно на този етап на посоченото производство тази юрисдикция сезира отново Съда, като поставя въпрос относно тълкуването на правото на Съюза в областта на държавните помощи.
- 20 С решение от 10 юни 2010 г., *Fallimento Traghetti del Mediterraneo* (C-140/09, EU:C:2010:335), Съдът приема, че „[п]равото на Съюза трябва да се тълкува в смисъл, че субсидии, изплатени при обстоятелства като тези по спора в главното производство въз основа на национална правна уредба, предвиждаща авансови плащания преди одобряването на споразумение, представляват държавни помощи, ако могат да нарушат търговията между държавите членки и нарушават или заплашват да нарушат конкуренцията, което националната юрисдикция следва да провери“.
- 21 На 30 юли 2012 г. Tribunale di Genova (Първоинстанционен съд Генуа) осъжда кабинета на министър-председателя да заплати на FTDM сумата 2 330 355,78 EUR, увеличена с индексацията на паричната стойност и законната лихва, като обезщетение за вредите, претърпени от него в резултат на неправомерно поведение на държавата в правораздавателното ѝ качество.
- 22 Това решение е обжалвано от кабинета на министър-председателя с главна жалба, а от FTDM — с насрещна жалба.
- 23 С решение от 24 юли 2014 г. Corte d'appello di Genova (Апелативен съд Генуа, Италия) отменя посоченото решение и се произнася по съществуващото на спора.

- 24 Посочената юрисдикция отхвърля исканията на FTDM за обезщетение, предявени на основание на отговорността на италианската държава в правораздавателното и административното ѝ качество, но уважава искането, предявено на основание на отговорността на държавата членка в законодателното ѝ качество, поради приемането от италианския парламент на Закон № 684. Вследствие на това тя осъжда посочената държава да заплати на FTDM обезщетение за претърпените от него вреди в размер на 2 330 355,78 EUR, увеличен с индексацията на паричната стойност и законната лихва.
- 25 Corte di appello di Genova (Апелативен съд Генуа) по-специално приема, че отпуснатите на Tirrenia субсидии могли да засегнат търговията между държавите членки, тъй като „поради географската близост по обслужваните от Tirrenia маршрути са могли да извършват дейност превозвачи от други държави членки (по-специално [Кралство Испания] и [Френската република]), които обаче биха били поставени при по-обезсърчаващи условия в сравнение с посоченото дружество“.
- 26 Освен това посочената юрисдикция приема, че присъствието на оператори от други държави членки по обслужваните от Tirrenia маршрути било констатирано от Комисията в Решение 2001/851/ЕИО от 21 юни 2001 година относно държавните помощи, платени от Италия на дружеството за морски транспорт Tirrenia di Navigazione (ОВ L 318, 2001 г., стр. 9).
- 27 Посочената юрисдикция освен това установява, че поради значителния размер на изплатените през въпросните години субсидии, а именно около 400 милиарда италиански лири (ITL), и обстоятелството, че Tirrenia е извършвало и дейност по международен превоз, посочените субсидии били и част от забранената схема на т.нар. кръстосани субсидии.
- 28 При тези условия Corte di appello di Genova (Апелативен съд Генуа) приема, че разглежданите в главното производство държавни помощи, доколкото не са били предоставени преди влизането в сила на Договора за ЕИО, трябва да се считат за нови помощи, за които се прилага задължението за уведомяване по член 93, параграф 3 от Договора за ЕИО, поради което при липсата на такова уведомяване е налице нарушение на правото на Съюза.
- 29 Кабинетът на министър-председателя обжалва посоченото решение с касационна жалба пред запитващата юрисдикция, като твърди по-специално че субсидиите, отпуснати на Tirrenia, били неправилно квалифицирани като нови помощи, а не като съществуващи помощи.
- 30 Запитващата юрисдикция отбелязва, на първо място, че за целите на правната квалификация като съществуваща помощ или като нова помощ на държавна помощ, която е предоставена в контекста на нелиберализиран пазар като разглеждания в главното производство, следва да се разгледа приложимостта *ratione temporis* на член 1, буква б), подточка v) от Регламент № 659/1999, както и неговото приложно поле.
- 31 По-нататък посочената юрисдикция подчертава значението на една от характеристиките на съответния пазар, а именно липсата на либерализирането му. В този смисъл тя приема, че в точка 143 от решение от 15 юни 2000 г., *Alzetta* и др./Комисия (Т-298/97, Т-312/97, Т-313/97, Т-315/97, Т-600/97—Т-607/97, Т-1/98, Т-3/98—Т-6/98 и Т-23/98, EU:T:2000:151), Първоинстанционният съд на Европейските общности е извел принцип, съгласно който схема за помощи, установена в рамките на пазар, който първоначално е затворен за конкуренция, следва да се счита за схема за съществуващи помощи при либерализирането на този пазар, и добавя, че този принцип е потвърден от Съда в точки 66—69 от решение от 29 април 2004 г., *Италия/Комисия* (С-298/00 Р, EU:C:2004:240). Ето защо за целите на правната квалификация на разглежданите в главното производство субсидии като съществуващи помощи или като нови помощи следвало също така да се разгледа приложното поле на посочения принцип.

- 32 Запитващата юрисдикция обаче отбелязва, че от редица дела, свързани с предприятията от Gruppo Tirrenia di Navigazione, по които са постановени решения от 10 май 2005 г., Италия/Комисия (C-400/99, EU:C:2005:275), и решения на Общия съд от 20 юни 2007 г., Tirrenia di Navigazione и др./Комисия (T-246/99, непубликувано, EU:T:2007:186), и от 4 март 2009 г., Tirrenia di Navigazione и др./Комисия (T-265/04, T-292/04 и T-504/04, непубликувано, EU:T:2009:48), следва, че липсата на формално либерализиране на пазара на морския каботаж не е от значение за квалифицирането на някои от разглежданите по тези дела мерки като нови помощи.
- 33 На последно място, запитващата юрисдикция си поставя въпроса относно приложимостта на член 1, буква б), подточка iv) от Регламент № 659/1999 във връзка с член 15 от този регламент спрямо субсидии, предоставени преди влизането му в сила. Според тази юрисдикция от решение от 16 април 2015 г., Trapeza Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235), следва, че тези разпоредби можело да се прилагат към факти, настъпили преди влизането в сила на същия регламент.
- 34 При тези условия Corte suprema di cassazione (Върховен касационен съд) решава да спре производството по делото и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:
- „1) Следва ли за целите на квалифицирането на тези помощи (като „съществуващи“ и следователно като помощи, които не са „нови“) да се прилага — и в каква степен — член 1, буква б), подточка v) от Регламент [№ 659/1999], който гласи: „помощ, която се счита за съществуваща помощ, поради това че може да се установи, че в момента на въвеждането ѝ в действие не е представлявала помощ и впоследствие е станала помощ поради еволюцията на Общия пазар и без да е била изменяна от държавата членка. Когато определени мерки са станали помощ след либерализирането на дадена дейност от правото на Общността, такива мерки не се считат за съществуваща помощ след датата, определена за либерализиране“; или се прилага — и в каква степен — принципът (с формално различен обхват от този на позитивното право) — изведен от Общия съд в решение от 15 юни 2000 г., Alzetta и др./Комисия (T-298/97, T-312/97, T-313/97, T-315/97, T-600/97—T-607/97, T-1/98, T-3/98—T-6/98 и T-23/98, EU:T:2000:151, т. 143), потвърден — в частта, която е от интерес за постановяването на решение в настоящото производство — от Съда в решение от 29 април 2004 г., Италия/Комисия (C-298/00 P, EU:C:2004:240, т. 66—69) — съгласно който „[...] схема за помощи, установена в рамките на пазар, който първоначално е затворен за конкуренция, следва да се счита за схема за съществуващи помощи вследствие на либерализирането на този пазар, доколкото при установяването си тя не попада в приложното поле на член 92, параграф 1 от Договора за ЕИО [впоследствие член 87, параграф 1 от Договора за ЕО, понастоящем член 107, параграф 1 ДФЕС], приложим единствено в секторите, отворени за конкуренция, предвид посочените в този член условия относно засягането на търговията между държавите членки и отражението върху конкуренцията“?
- 2) Също за целите на квалифицирането на тези помощи, следва ли да се прилага — и в каква степен — член 1, буква б), подточка iv) от същия Регламент [№ 659/1999], съгласно който „съществуваща“ помощ е „помощ, която се счита за съществуваща съгласно член 15“ — разпоредба, която на свой ред установява десетгодишен давностен срок за възстановяването на неправомерно предоставените помощи — или се прилагат и доколко (по аналогия или не на принципа, изразен в посочената норма на позитивното право) принципите на защита на оправданите правни очаквания и на правна сигурност, нееднократно прогласени от Съда на ЕС“.

По преюдициалните въпроси

По първия въпрос

- 35 С първия си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да установи дали субсидии, отпуснати на предприятие преди датата на либерализиране на съответния пазар — като разглежданите в главното производство — могат да се квалифицират като съществуващи помощи единствено поради формалната липса на либерализиране на посочения пазар в момента на отпускането им.
- 36 Следва да се посочи, че съгласно постоянната практика на Съда квалифицирането на национална мярка като държавна помощ изисква да са изпълнени всички посочени по-долу условия. Първо, трябва да става въпрос за намеса на държавата или посредством ресурси на държавата. Второ, тази намеса трябва да е в състояние да засегне търговията между държавите членки. Трето, тя трябва да предоставя селективно предимство на своя получател. Четвърто, тя трябва да нарушава или да заплашва да наруши конкуренцията (вж. решение от 21 декември 2016 г., Комисия/World Duty Free Group и др., C-20/15 P и C-21/15 P, EU:C:2016:981, т. 53).
- 37 Въз основа на това в положение като разглежданото в главното производство, в което съответният пазар още не е бил формално отворен за конкуренция, следва се провери дали в момента на отпускането им съответните субсидии са представлявали държавни помощи, тъй като са отговаряли на условията за засягането на търговията между държавите членки и за нарушаването на конкуренцията.
- 38 В това отношение следва да се отбележи, че макар да е вярно, че държавна помощ може по принцип да се счита за съществуваща, тъй като може да се установи, че тя не е представлявала помощ към момента на въвеждането ѝ в действие, по-специално поради липсата на либерализиране на съответния пазар, Съдът вече е постановил, че такава липса на либерализиране не означава непременно, че мярка за държавна помощ не е била в състояние да засегне търговията между държавите членки и не е нарушила или създала заплахата от нарушаване на конкуренцията (вж. в този смисъл решение от 10 юни 2010 г., Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-140/09, EU:C:2010:335, т. 49).
- 39 Всъщност държавна помощ може да засяга търговията между държавите членки и да нарушава или да заплашва да наруши конкуренцията дори когато съответният пазар е само частично отворен за конкуренция.
- 40 Достатъчно е в момента на въвеждане в действие на мярка за помощ да е налице положение на действителна конкуренция на съответния пазар, за да може намеса на държавата или посредством ресурси на държавата да засегне търговията между държавите членки и да наруши или да заплашва да наруши конкуренцията.
- 41 В случая, както посочва генералният адвокат в точка 67 от своето заключение, обстоятелството, че разглежданият в главното производство пазар на морски каботаж е бил либерализиран по нормативен път едва след предоставянето на разглежданите в главното производство субсидии, не позволява да се изключи, че преди това либерализиране те са представлявали държавни помощи, които отговарят на условията, припомнени в точка 36 от настоящото решение.
- 42 В това отношение следва да се припомни, че както следва от точка 50 от решение от 10 юни 2010 г., Fallimento Traghetti del Mediterraneo (C-140/09, EU:C:2010:335), не може да се изключи, от една страна, че Tirrenia е било в конкуренция с други предприятия от други държави членки по съответните вътрешни линии, и от друга страна, че то е било в конкуренция с такива предприятия по международни линии и че при липсата на отделно счетоводство за неговите

различни дейности е съществувала опасност от кръстосани субсидии, т.е. опасност приходите от каботажната му дейност, за която са били получени разглежданите в главното производство субсидии, да са използвани за осъществяването от него дейности по споменатите международни линии.

- 43 Както следва от преписката на разположение на Съда, макар съответният пазар да не е бил формално либерализиран, изглежда, че по времето на настъпване на фактите по главното производство този пазар е бил конкурентен и че предоставените на Tirrenia субсидии са могли да засегнат търговията между държавите членки и да нарушат или да заплашват да нарушат конкуренцията.
- 44 При тези условия следва да се вземе предвид, че доколкото разглежданите в главното производство субсидии в момента на отпускането са попадали в обхвата на понятието „държавна помощ“ поради обстоятелството, че са отговаряли на всички необходими критерии за тази цел, по-специално че са могли да засегнат търговията между държавите членки и са нарушавали или заплашвали да нарушат конкуренцията — като това обстоятелство следва да се провери от запитващата юрисдикция — тези мерки по принцип не могат да се квалифицират като съществуваща помощ само поради формалната липса на либерализиране на съответния пазар.
- 45 По изложените съображения на първия въпрос следва да се отговори, че субсидии, отпуснати на предприятие преди датата на либерализиране на съответния пазар — като разглежданите в главното производство — не могат да се квалифицират като съществуващи помощи само поради формалната липса на либерализиране на посочения пазар в момента на отпускането им, при положение че тези субсидии са могли да засегнат търговията между държавите членки и са нарушавали или са заплашвали да нарушат конкуренцията, като това обстоятелство следва да се провери от запитващата юрисдикция.

По втория въпрос

- 46 С втория си въпрос запитващата юрисдикция иска да установи дали в положение като разглежданото в главното производство, за да квалифицира разглежданите субсидии като съществуващи помощи или като нови помощи, следва да прилага член 1, буква б), подточка iv) от Регламент № 659/1999, или следва да се основава на принципите на защита на оправданите правни очаквания и на правна сигурност.
- 47 Що се отнася, на първо място, до приложимостта на член 1, буква б), подточка iv) от посочения регламент в положение като разглежданото в главното производство, е важно първо да се отбележи, че посоченото в тази разпоредба понятие „съществуващи помощи“ изглежда тясно свързано с ролята и с функциите, а също и със специфичните правомощия, предоставени на Комисията в рамките на системата за контрол на държавните помощи.
- 48 В това отношение следва да се припомни, че съгласно посочената разпоредба съществуваща помощ означава помощ, която се счита за съществуваща съгласно член 15 от Регламент № 659/1999.
- 49 Съгласно член 15, параграф 3 от посочения регламент всяка помощ, по отношение на която давностният срок е изтекъл, се счита за съществуваща помощ.
- 50 От своя страна член 15, параграф 2 от посочения регламент предвижда, че всяко действие, предприето от Комисията или от дадена държава членка, която действа по искане на Комисията, по отношение на неправомерната помощ, прекъсва давностния срок и че от всяко прекъсване тече нов срок.

- 51 От текста на тези разпоредби следва, че квалифицирането на държавна помощ като съществуваща помощ по смисъла на член 1, буква б), подточка iv) от същия регламент по принцип зависи от въпроса дали Комисията е предприела или не е предприела действия по отношение на съответната помощ в давностния срок.
- 52 Освен това съгласно член 15, параграф 1 от Регламент № 659/1999 давностният срок от десет години се прилага спрямо правомощията на Комисията за възстановяване на държавни помощи.
- 53 На второ място, е важно да се подчертае, че в рамките на системата за контрол на държавните помощи националните юрисдикции имат специална роля и се ползват с определена степен на независимост спрямо Комисията, по-специално когато са сезирани с иск за обезщетение, без да е налице решение на Комисията.
- 54 В това отношение съгласно постоянната практика на Съда прилагането на тази система е задължение, от една страна, на Комисията, и от друга — на националните юрисдикции, като съответните им задачи взаимно се допълват, но са различни (вж. решение от 21 ноември 2013 г., *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, EU:C:2013:755, т. 27 и цитираната съдебна практика).
- 55 По-специално преценката дали мерките за помощ са съвместими с общия пазар е от изключителната компетентност на Комисията, действаща под контрола на юрисдикциите на Съюза, докато националните юрисдикции следят за спазването на правата на правните субекти в случай на нарушение на задължението за предварително уведомяване на Комисията за държавните помощи, предвидено в член 93, параграф 3 от Договора за ЕИО (вж. в този смисъл решение от 5 октомври 2006 г., *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, EU:C:2006:644, т. 38).
- 56 При изпълнението на своята задача е възможно националните юрисдикции да трябва да уважат искания за обезщетение на вреди, причинени посредством неправомерната държавна помощ на конкурентите на получателя.
- 57 Всъщност, както по същество отбелязва генералният адвокат в точки 82 и 84 от своето заключение, в рамките на такива искове за обезщетение за вреди при изпълнението на правомощията си по защитата на правата на частноправните субекти националните юрисдикции се ползват с известна независимост и самостоятелност по отношение на намесата на Комисията, така че възможността да се претендира обезщетение за вреди по принцип е независима от евентуално паралелно разследване на Комисията във връзка с разглежданата помощ.
- 58 В това отношение съгласно постоянната практика на Съда започването на официалната процедура по разследване от страна на Комисията не освобождава националните юрисдикции от задължението им да осигурят опазването на правата на правните субекти в случай на евентуално нарушение на член 93, параграф 3 от Договора за ЕИО (решение от 21 ноември 2013 г., *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, EU:C:2013:755, т. 32).
- 59 Следва да се припомни също така, що се отнася до степента на самостоятелност на националните съдилища, че решението на Комисията за обявяване за съвместима с вътрешния пазар на помощ, за която не е отправено уведомление, не води до последващо узаконяване на актовете за изпълнение, които са недействителни, поради това че са били приети в нарушение на установената в член 93, параграф 3 от Договора за ЕИО забрана, тъй като в противен случай би бил засегнат директният ефект на тази разпоредба и биха били накърнени интересите на частноправните субекти, които тези съдилища трябва да защитават. Всяко друго тълкуване би благоприятствало неспазването на тази разпоредба от съответната държава членка и би я лишило от нейното полезно действие (решение от 5 октомври 2006 г., *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, EU:C:2006:644, т. 41 и цитираната съдебна практика)

- 60 Следователно, когато ищец успее да докаже пред националния съд, че е претърпял вреда поради преждевременното привеждане в действие на държавна помощ, и по-конкретно в резултат на неправомерно предоставеното на получателя предимство във времето, искът за обезщетение за вреди може по принцип да бъде уважен, дори ако към момента, в който националната юрисдикция се произнася по това искане, Комисията вече е одобрила съответната помощ.
- 61 От съображенията, изложени в точки 47—60 от настоящото решение, следва, че с оглед на ролята, която имат националните юрисдикции в системата за контрол на държавните помощи, както и на тяхната степен на независимост спрямо Комисията, по-специално когато са сезирани с иск за обезщетение за вреди, без да е налице решение на Комисията, трябва да се приеме, че както отбелязва генералният адвокат в точка 91 от своето заключение, изтичането на 10-годишния давностен срок, предвиден в член 15, параграф 1 от Регламент № 659/1999, единствено ограничава във времето правомощията на Комисията по отношение на възстановяването на държавните помощи.
- 62 Ето защо изтичането на давностния срок, предвиден в член 15, параграф 1 от Регламент № 659/1999, не може да има за последица узаконяването с обратна сила на неправомерни държавни помощи само поради обстоятелството, че те стават съществуващи помощи по смисъла на член 1, буква б), подточка v), и следователно не може да лиши изцяло от правно основание иск за обезщетение за вреди, предявен срещу съответната държава членка от засегнати от предоставянето на неправомерната помощ частноправни субекти и конкуренти.
- 63 Всяко друго тълкуване би означавало да се стесни обхватът на задължението за уведомяване за мерките за помощ, което имат държавите членки, и така да се лиши от полезно действие член 93, параграф 3 от Договора за ЕИО, по-специално тъй като в тази разпоредба не са посочени ролята, функциите и специалните правомощия на Комисията.
- 64 Що се отнася до съмненията на запитващата юрисдикция, които произтичат от решение от 16 април 2015 г., *Trapeza Eurobank Ergasias*, (C-690/13, EU:C:2015:235) по отношение на приложимостта на член 1, буква б), подточка iv) от Регламент № 659/1999 за целите на квалифицирането на разглежданите в главното производство субсидии като съществуващи помощи или като нови помощи, следва да се подчертае, както отбелязва генералният адвокат в точка 102 от своето заключение, че делото, приключило с постановяването на това решение, не се отнася до иск за обезщетение на вреди, а до въпроса дали за националните разпоредби, установяващи привилегии, които са потенциално несъвместими с разпоредбите на правото на Съюза в областта на държавните помощи, трябва да се прави уведомяване по смисъла на член 88, параграф 3 ЕО и ако отговорът е положителен, дали тези разпоредби трябва да се оставят без приложение.
- 65 Ето защо не може да се черпи довод от посочената съдебна практика, за да се приеме, че определението за „съществуваща помощ“, което се съдържа в член 1, буква б), подточка iv) от Регламент № 659/1999, би било приложимо в рамките на иск за обезщетение за вреди като разглеждания в главното производство.
- 66 Освен това следва да се припомни, че тъй като Регламент № 659/1999 съдържа разпоредби от процесуално естество, които се прилагат спрямо всички висящи пред Комисията административни производства в областта на държавните помощи, той кодифицира и утвърждава практиката на Комисията в областта на разглеждането на държавните помощи и не съдържа нито една разпоредба относно правомощията и задълженията на националните юрисдикции, които продължават да се уреждат от разпоредбите на Договора съобразно тяхното тълкуване от Съда (вж. в този смисъл решение от 5 октомври 2006 г., *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, EU:C:2006:644, т. 34 и 35).

- 67 От изложените съображения следва, че определението на понятието „съществуваща помощ“, което се съдържа в член 1, буква б), подточка iv) от Регламент № 659/1999, не се прилага към положение като разглежданото в главното производство.
- 68 На следващо място, по отношение на възможността за позоваване на принципа на защита на оправданите правни очаквания следва да се отбележи, че от постоянната практика на Съда следва, че на този принцип не може да се позове лице, нарушило действащото право (вж. в този смисъл решение от 14 юли 2005 г., ThyssenKrupp/Комисия, C-65/02 P и C-73/02 P, EU:C:2005:454, т. 41).
- 69 Както отбелязва генералният адвокат в точка 109 от своето заключение, този извод важи в още по-голяма степен по отношение на държавни органи, предоставили помощ, без да зачитат реда, предвиден в член 93, параграф 3 от Договора за ЕИО.
- 70 Следователно, в случаите, в които субсидиите са предоставени в нарушение на установеното в член 93, параграф 3 от Договора за ЕИО задължение за предварително уведомяване, държавните органи не могат да се позовават на принципа на защита на оправданите правни очаквания (вж. в този смисъл решение от 15 декември 2005 г., Unicredito Italiano, C-148/04, EU:C:2005:774, т. 104).
- 71 На последно място, що се отнася до прилагането на принципа на правна сигурност в положение като разглежданото в главното производство, следва да се припомни, че като цяло целта на давностните срокове е да се гарантира правната сигурност (решение от 13 юни 2013 г., Unanimes и др., C-671/11—C-676/11, EU:C:2013:388, т. 31). За да изпълнят функцията си за гарантиране на правната сигурност, тези срокове обаче трябва да са предварително установени и всяко прилагане „по аналогия“ на давностен срок трябва да бъде достатъчно предвидимо за правните субекти (вж. в този смисъл решение от 5 май 2011 г., Ze Fu Fleischhandel и Vion Trading, C-201/10 и C-202/10, EU:C:2011:282, т. 32 и цитираната съдебна практика).
- 72 Ето защо, тъй като не съществува общностна правна уредба в тази област, във вътрешния правен ред на всяка държава членка трябва да се посочат компетентните юрисдикции и да се уредят процесуалните правила за съдебните производства, предназначени да гарантират защитата на правата, които правните субекти черпят от общностното право, доколкото, от една страна, тези правила не са по-неблагоприятни от тези, които уреждат права, произтичащи от вътрешния правен ред (принцип на равностойност), и от друга страна, не правят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени от общностния правен ред (принцип на ефективност) (решение от 5 октомври 2006 г., Transalpine Ölleitung in Österreich, C-368/04, EU:C:2006:644, т. 45).
- 73 Така в настоящия случай са приложими само правилата за давността по националното право, тълкувани в светлината на принципите на ефективност и равностойност.
- 74 В този контекст би било в противоречие с принципа на правна сигурност да се прилага по аналогия 10-годишният срок, предвиден в член 15, параграф 1 от Регламент № 659/1999, спрямо иск за обезщетение за вреди, предявен спрямо съответната държава членка от конкурент на дружеството, получило държавни помощи.
- 75 Всъщност на частноправен субект не може да се налага давностен срок, установен в разпоредба, която има за цел само да ограничи във времето правомощията на Комисията в областта на възстановяването на държавните помощи. Изтичането на този срок не може да бъде пречка за ангажирането на отговорността на държавата пред националния съд поради нарушение на задължението за предварително уведомяване, предвидено в член 93, параграф 3 от Договора за ЕИО.

76 По изложените съображения на втория въпрос следва да се отговори, че член 1, буква б), подточка iv) от Регламент № 659/1999 трябва да се тълкува в смисъл, че не се прилага спрямо положение като разглежданото в главното производство. Доколкото разглежданите в главното производство субсидии са отпуснати в нарушение на задължението за предварително уведомяване, установено в член 93 от Договора за ЕИО, държавните органи не могат да се позовават на принципа на защита на оправданите правни очаквания. В положение като разглежданото в главното производство, в което срещу държавата членка е предявен иск за обезщетение за вреди от конкурент на дружеството получател, принципът на правна сигурност не допуска с прилагане по аналогия на ищеца да се налага давностен срок като установения в член 15, параграф 1 от посочения регламент.

По съдебните разноски

77 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (първи състав) реши:

- 1) **Субсидии, отпуснати на предприятие преди датата на либерализиране на съответния пазар — като разглежданите в главното производство — не могат да се квалифицират като съществуващи помощи само поради формалната липса на либерализиране на посочения пазар в момента на отпускането им, при положение че тези субсидии са можели да засегнат търговията между държавите членки и са нарушавали или са заплашвали да нарушат конкуренцията, като това обстоятелство следва да се провери от запитващата юрисдикция.**
- 2) **Член 1, буква б), подточка iv) от Регламент (ЕО) № 659/1999 на Съвета от 22 март 1999 година за установяване на подробни правила за прилагането на член [108 ДФЕС] трябва да се тълкува в смисъл, че не се прилага спрямо положение като разглежданото в главното производство. Доколкото разглежданите в главното производство субсидии са отпуснати в нарушение на задължението за предварително уведомяване, установено в член 93 от Договора за ЕИО, държавните органи не могат да се позовават на принципа на защита на оправданите правни очаквания. В положение като разглежданото в главното производство, в което срещу държавата членка е предявен иск за обезщетение за вреди от конкурент на дружеството получател, принципът на правна сигурност не допуска с прилагане по аналогия на ищеца да се налага давностен срок като установения в член 15, параграф 1 от посочения регламент.**

Подписи